

Arxius Municipals i Territori: un Arxiu, un Arxiver

Vicent Giménez Chornet

Vicent Pons Alós

Fins fa uns anys parlar d'arxius i territori haguera estat un discurs reduït als arxius històrics generals i als històrics provincials. Hui hem de plantejar la necessitat d'acometre un futur que passa també obligatòriament pels arxius municipals. Hem de proposar, sens dubte, la necessitat de vincular un professional de l'arxivística a tots els municipis valencians mes enllà dels seus habitants o de les seues possibilitats econòmiques. L'optimització de la gestió municipal i la millora dels serveis als ciutadans ens porta, més enllà del investigador com usuari tradicional d'un arxiu històric, a justificar el principal objectiu i màxima d'aquest article: un arxiu, un arxiver.

Quina és la realitat als municipis valencians?. Es clar que contem amb uns obstacles com a punt de partida que impedeixen que tots els arxius municipals estiguen a càrrec d'un arxiver. En primer lloc, la voluntat política. Si exceptuem una vintena de municipis amb fons històrics importants i amb una tradició d'interès institucional per l'arxiu que es retrotrau fins i tot abans de l'època democràtica, són pocs els ajuntaments valencians que han dotat noves places d'arxivers. Altra cosa ha estat la estratègia institucional de vincular les tasques d'arxiver/a a la mateixa plaça de bibliotecari/a.

En segon lloc, cal parlar de l'element demogràfic com un primer factor objectiu important. Sols el 16 % dels municipis actuals de la Comunitat Valenciana, 84 localitats, tenen més de 10.000 habitants, població a partir de la qual creguem que els municipis deuen tindre arxiver propi. Dels 11 municipis de més de 50.000 habitants, la pràctica totalitat compta amb arxivers, però amb personal tècnic insuficient per la magnitud del seu fons documental, com es el cas notori de la pròpia ciutat de València.

HABITANTS ⁽¹⁾	ALACANT	CASTELLÓ	VALÈNCIA	TOTAL MUNICIPIIS	PORCENTAJE
... - 3.000	81	112	174	367	68 %
3.001-10.000	30	13	46	89	16 %
10.001-25.000	19	6	32	57	10'5 %
25.001-50.000	5	3	8	16	3'5 %
+ 50.000	6	1	4	11	2 %
TOTALS	141	135	264	540	-

Entre 25.000 i 50.000 habitants sols el 65 % de localitats tenen un professional a càrrec de l'arxiu, sovint compartint el paper de bibliotecari. La dualitat de funcions bibliotecari-arxiver i els nivells baixos de qualificació de les places s'ha generalitzat en els municipis entre 10.000 i 25.000 habitants: 57 llocs on sols el 30 % tenen un responsable qualificat. Poc es té en compte a l'hora de dotar aquestes places l'existència d'especialistes en arxivística, entre ells els diplomats en biblioteconomia.

La resta d'entitats municipals de menys de 10.000 habitants, el 86 % de les poblacions valencianes, està clar que presenten problemes per tal de dotar una plaça pròpia i caldria, en principi, be proposar alternatives de mancomunar aquest servei, be estratègies d'ajuda per part de la Generalitat i Diputacions. Tant a França, on les propostes de mancomunar la gestió dels arxius de municipis de poca població sorgiren a principis de la dècada dels vuitanta⁽²⁾, o a Andalusia i Castella-Lleó, on el servei d'ajuda a aquests arxius l'ofereixen les Diputacions, com a Catalunya on trobem un sistema mixt a cavall entre els arxius històrics comarcals i l'oferta de les Diputacions, ens trobem models d'assessorament i control uniformes⁽³⁾. A la Comunitat Valenciana, la diversitat de propostes d'actuacions ha esdevingut en un ús de becaris i en una falta de actuacions coordinades, amb una manca de serveis complementaris com ara assessorament tècnic o restauració de documents.

La política d'ajudes econòmiques als arxius municipals duta a cap per la Conselleria de Cultura des de 1985 evidencia també la necessitat d'una millor planificació política al voltant d'arxius i territori valencians, que tal volta el anunciat Decret d'Arxius contemplarà. No tenen sentit ajudes econòmiques de més d'un milió de pessetes a municipis que no compten amb un professional que gestione els seus arxius i que tenen uns pressupostos elevats. Les tasques de becaris que ordenaren i descrigueren alguns arxius municipals sense portar-se un seguiment amb posterioritat han esdevingut en un abandó de la feina realitzada tant pel municipi com per la Generalitat.

Al contrari que algunes comunitats autònomes d'àmbit castellà, la Generalitat Valenciana no ha utilitzat tampoc les possibilitats que oferien algunes ajudes europees per tal de microfilmear o desenvolupar actuacions en matèria d'arxius municipals. Una actuació sobre protocols notariais, documentació medieval o series com manuals de consells haguera estat interessant i encertada.

Un tercer element diferenciador que cal tenir en compte són els pressupostos. Considerem que un municipi amb més de 500.000.000 pts de pressupost global deuria comptar necessàriament amb un arxiver. Pel que fa als pressupostos de 1997, el 25 % aproximadament de les entitats locals (121 poblacions) responen a aquest requisit, factor que evidencia que alguns municipis de menys de 10.000 habitants podrien tindre un arxiver, donat al seu balanç econòmic.

HABITANTS	PRESSUPOST ⁽⁴⁾	ALACANT	CASTELLÓ	VALÈNCIA	TOTAL
... - 3.001	-100.000.000	50	81	104	235
	100.000.000-400.000.000	23	18	56	97
	+ 400.000.000	-	1	1	2
3.001-10.000	-500.000.000	12	5	28	45
	500.000.000-1.000.000.000	13	5	16	34
	+1.000.000.000	4	2	-	6
10.001-25.000	500.000.000-1.000.000.000	4	-	14	18
	1.000.000.000-5.000.000.000	14	5	15	34
25.001-50.000	1.000.000.000-3.000.000.000	3	2	9	14
	+3.000.000.000	2	1	1	4
+50.0001	1.000.000.000-5.000.000.000	-	-	2	2
	+5.000.000.000	6	1	2	9

Les dades pressupostàries son més significatives si cal per als ajuntaments amb menys de 3000 habitants, però amb pressupostos superiors als 500.000.000 pts., com ho són Cortés de Pallars o Betxí, o amb una renda per càpita elevada com Cofrents o Benassal. Altre tant passa amb les poblacions costeres amb forts ingressos procedents del turisme.

PRESSUPOST	ALACANT	CASTELLÓ	VALÈNCIA	TOTAL
-500.000.000	95	105	189	389
500.000.000-1.000.000.000	17	5	30	52
1.000.000.000-5.000.000.000	23	10	27	60
+5.000.000.000	6	1	2	9

No obstant açò, el fet de que poblacions de menys de 10.000 habitants com Segorbe, Albaida o Manuel tinguen arxivers municipals, demostra que municipis amb semblants condicions podrien dotar una plaça.

Per tant, 121 municipis valencians pressupostàriament tenen capacitat de crear una plaça qualificada i exclusiva d'arxiver. Per nombre d'habitants 84 poblacions estant gestionant una massa documental important i deurien de tenir així mateix un arxiver amb dedicació plena.

FACTORS	ALACANT	CASTELLÓ	VALÈNCIA	TOTAL
POBLACIÓ	30	10	44	84
PRESSUPOST	46	16	59	121

El nou Decret d'Arxius hauria de contemplar uns requisits mínims per portar a entitat locals amb aquestes característiques a la dotació de places d'arxiver. No podem excusar-nos en l'autonomia local, més bé ens hem de recolzar en la necessitat de donar uns serveis al ciutadà d'acord amb un estat de dret i el III mil·leni, per tal de que els serveis d'arxiu arriben a tot el territori.

Notes

(1) Per l'elaboració de la present taula hem utilitzat el *Anuario Social de España* de la Fundació La Caixa i les dades aportades per la publicació *Denominació oficial dels municipis i altres entitats locals de la Comunitat Valenciana, 1997-98*. València: Conselleria de Presidència, 1998.

(2) Cfr. « La gestion des archives contemporaines ». *Actes du II Congrès National des Archives Communales* (Mulhouse, 27-28 avril 1989). Paris : D.A.N. France, 1990, 89-98.

(3) *Sistemas Archivísticos y tratamiento de documentos administrativos en el Estado de las Autonomías*. Seminario (17 y 18 de abril de 1997. Santander). Santander : Consejería de Cultura y Deporte, 1997. Inclou informació sobre Cantàbria, Andalusia, Castella-Lleó, Catalunya i Madrid.

(4) Cfr. *Pressuposts entitats locals 1997*. València : Conselleria de Presidència, 1998.

✍